

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

De sensu spirituali. disput. 4.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

retur Respublica Iudaeorum: alterum, quo Spiritus Sanctus voluit eiusdem Pontificis verbis significare, necessariam esse Christi occisionem, ad salutem totius generis humani. (Imò ad id videtur tunc Deus mentem illius illustrasse, suggerendo illi cognitionem illam in genere, quòd expediens esset mori unum hominem pro populo, ne tota gens periret, quam ille sua nequitia statim verbis illis expressit ad significandum longè aliud, quam Deus intendebat.) Quid mirum videri debet, si dicamus, Spiritum Sanctum intendisse significare plures sensus literales aliquo Scripturae loco, cui videbatur eos commodè, consoneque ad veritatem, & ad alia Scripturae loca posse adaptari, quòsque manifestos faceret sacris auctoribus, vt eos omnes significare intenderent? Quare magna cum, probabilitate asserere possumus, non solum Spiritum sanctum, sed & Moysen illis verbis Geneleos cap. 1. *In principio creauit Deus caelum & terram*, intendisse simul significare hæc duo: nimirum quòd in principio temporis Deus creauerit caelum & terram: quem sensum ex Concilio Lateranensi secundo capite Firmiter, de summa Trinitate & fide Catholica, constat esse literalem: & quòd in principio, id est, in Filio, per quem, vt per sapientiam Patris, facta sunt omnia, creauerit caelum & terram, iuxta loca illa Scripturae, ad Hebræos cap. 1. *Per quem fecit & secula*, ad Colossenses cap. 1. *In ipso creata sunt omnia, quæ in caelis, & in terra sunt*, & Ioannis cap. 1. *Sine ipso factum est nihil*. Quæ expositio est etiam literalis eiusdem loci Geneleos, cap. 1. vt plerique sacri interpretes asserunt. Verùm de duplici, aut triplici sensu illorum verborum Geneleos cap. 1. multò fusior, & dilucidior erit sermo in tractatu de opere sex dierum.

Confirmatur eadem sententia, quoniam illud Psalmi secundi: *Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te*, quod in sensu literaliter intelligitur à multis sanctis de generatione Christi aeterna, à multis etiam literaliter exponitur de generatione Christi ex tempore: qua ratione includit vnionem per incarnationem humanitatis cum Verbo diuino, qua effectum est, vt ille idem homo verè esset filius naturalis Patris aeterni. Qua etiam ratione, quatenus per resurrectionem à mortuis effectum est, vt reunita anima cum corpore, resultaret ille homo qui erat filius naturalis Dei. Paulus Actorum cap. 13. idem testimonium ad literam intellexisse videtur de resurrectione Christi, ad illamque comprobandam eodem testimonio vsus est. Ex his patet reiciendam esse Michaëlis Medinae sententiam lib. 6. de reeta in Deum fide c. 2. §. si negare intendit, nullum omnino Scripturae locum habere multos literales sensus.

Illud tamen est animaduertendum, quando locus aliquis Scripturae plures sensus literales admittit, semper illum, pro indubitato & certo in fide ex illo loco habendum esse, quem magis verba in sensu proprio accepta præ se ferunt. Vnde quia verba illa Geneleos cap. 1. *In principio creauit Deus caelum & terram*, sine vlla dubitatione præ se ferunt priorem illum sensum, quòd in principio temporis, atque antequam quicquam aliud faceret, creauerit Deus caelum & terram, non verò ita præ se ferunt illum alium, quòd in principio, id est, in Filio, ea creauerit, prior ille sensus habendus erit pro indubitato ex illo loco Scripturae: quo pacto accipitur à Concilio Lateranensi, capite Firmiter, de summa Trinitate & fide Catholica, vbi definit, *Deum in principio temporis simul de nihilo vtramque condidisse creaturam, spirituales & corporales, atque adeo Angelos non fuisse*

conditos ante corporalem creaturam. Ille verò alius, quòd in initio creauerit caelum & terram, nisi ex aliis Scripturae locis esset certus, ex illo solo certus non esset. Quòd fit, vt opinio, quæ affirmat, eundem locum Scripturae habere posse simul plures sensus, neque ambiguitatem, neque amphibologiam, quasi de literalis sensu in particulari, quis sit, non conitet, sed fecunditatem Scripturae sacrae inducat: quandoquidem qui sensus, ea opinione seclusa, habendus esset pro literalis indubitato, nulla ratione excluditur per hanc opinionem, quæ secundum alium sensum, vel etiam tertium literalem vnus & eiusdem loci posse esse admittit, si modò cum veritate vel aliis Scripturae locis non pugnent: Scriptura enim sacra sibi ipsi contraria esse non potest.

Sensum literalem plurimum in eodem scripturae loco, non ambiguitatem sed fecunditatem in scriptura inducit.

DISPUTATIO IV.

De sensu spirituali.

Admittendum esse spirituales sensus in Scripturis sanctis, præter sensum literalem, adeò certum est, vt salua fide negari non possit. In primis enim Matthæi cap. 12. ait Christus Dominus, *Signum non dabitur ei, nisi signum Iona Propheta: sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, &c. sic erit filius hominis in corde terre*, vbi aperte docet, rem illam totam fuisse typum sepulturae, & resurrectionis suæ: quare necessariò fateri debemus, sub historia illa Scripturae dictum sensum mysticum latuisse. Item Ioannis cap. 3. *sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, &c. quomodo etiam innuitur aperte, serpentis exaltatione, Christum actum in crucem pro salute generis humani, figurari*. Deinde, illa quæ de agno Paschali ad literam scripta sunt Exod. cap. 12. dicuntur Ioannis cap. 19. impleta fuisse in Christo: *facta sunt enim hæc, inquit, vt Scriptura impleretur, os non comminuetis ex eo*. Quod Osee cap. 11. ad literam scriptum est de regressu populi Israël de Aegypto ad præceptum Domini: dicitur Matthæi 2. impletum in regressu pueri Iesu de Aegypto. De illo Genes. 2. *Erunt duo in carne vna*, ait Paulus ad Ephesios 5. *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & Ecclesia*, 1 ad Corinth. 10. Paulus, *Nolo, inquit, vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, &c.* Et post longam rerum gestarum narrationem concludit, *omnia ita figurè illis contigisse*. Ad Galat. 4. *Abraham, inquit, duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera, quæ sunt per allegoriam dicta, hæc enim sunt duo testamenta*. Ad Colossen. 2. *quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi*, id est, sicut vmbra est similitudo corporis, ita vetera illa erant similitudo quædam, & effigies obscura futurorum, quæ per Christum efficienda erant. Et ad Hebræos 7. 8. 9. & 10. explicat Paulus Melchisedech typum fuisse Christi, verusque testamentum, tabernaculum, & alia veteris legis, vmbra, atque effigiem fuisse, eorum, quæ in nouo acciderunt. Vnde cap. 10. inquit: *Vmbra enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum*. Et Apocalypsis 5. *Vidi librum, ait Ioannes, scriptum intus & foris*: (idem habetur Ezechielis 2.) foris, quo ad sensum literalem, qui primo veluti aspectu ex significatione ipsa vocum colligitur, & intus quo ad spirituales, qui intus latet, & magis reconditus est, atque ex ipsa significatione rerum perendus.

Scripturam sensum habere spirituales, est certum in fide.

Quia verò citata testimonia potissimum probant sensum allegoricum, asserenda erant alia, ex quibus moralis,

Moralis seu Tropologicus sensus probatur.

Quòd idem scriptura plures literales sensus continet, quæ ubi pro indubitato sit considerandus.

moralis, seu tropologicus colligatur. Atque 1. loco occurrit illud à Christo adductum. *Luc. 17. Memores, inquit, estote uxoris Loth.* Quod enim respexit retrò, verba est in statum falsis, vt exemplo illo quasi condimento ceteri condirentur, ne respicerent retrò, iterumque vitia amplexarentur, quae femel reliquerant. Et 1. ad Corinthios 10. *Hac in figura facta sunt nostri, vt non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt, &c.*

Anagogicus sensus probatur.

Lex vetus in literali sensu & spirituali sensu de Christo, qui illius sensus erat exposita, multò consonantior, & Dei maiestate dignior sese offert, quam in solo literali sensu exposita.

Sensus spiritualis semper fundatur in literali.

Scripturae in spirituali sensu est interpretanda, vt vis nulla literalis sensui inferatur.

Allegoria duplex, verborum de qua Rhetores, & facti qua sensum spirituum colligit.

Vocabulorum, quibus sensus spiritualis significatur.

Anagogicus verò sensus colligitur ex illo ad Galatas 4. c. *illa autem, quae sursum est Hierusalem libera est, quae est mater nostra.* Et ex illo ad Hebraeos 9. vbi Paulus docet, introitum sacerdotis, quo semel in anno introibat in tabernaculum veteris testamenti non sine sanguinis obligatione, fuisse typum introitus Christi in tabernaculum non manufactum, id est, in ipsum caelum, per mortem suam, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Multa alia testimonia, quibus tres sensus explicati comprobantur, lege, si placet, apud Driedonem 2. de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 2. vbi simul bene notauit, multò consonantiorè & digniorè, maiestate Dei legem veterem, cuiuscumque animaduertenti facile apparere, si in sensu spirituali earum rerum, quarum typum gerebat, quam si in solo literali sensu exponatur: sine Christo enim, qui, vt Paulus ad Romanos decimo, ait, *sinis erat veteris legis*, planè lex vetus insulsa, & indigna maiestate Dei multis in rebus merito apparet: quod etiam Scotus 2. quaest. Prologi bene obseruauit.

Spiritalis sensus aptior explicatio adhiberi meo iudicio non potest, quam hoc loco adhibita fuerit à D. Thoma. Is enim, vt docet, est, quem res vocibus significat propter similitudinem, quam cum aliis rebus habent, ex intentione Spiritus sancti vterius significant. Vnde hoc interest inter metaphoricum, & spirituale sensum, quòd metaphoricum est, quem voces in translaticia significatione immediatè significant propter similitudinem, quam res translaticia significata habent cum rebus, quas propriè voces significant, & ob eam causam literalis est: spiritualis verò est, quem res significata per voces, propter similitudinem, quam habent cum aliis rebus, vterius significant. Quare spiritualis sensus, semper fundatur in literali, eumque supponit. In interpretatione ergo Scripturae sacrae secundum spirituales sensum, illud semper obseruandum maximè erit, ne vltra vis inferatur Scripturae sacrae in prauidicium sensus literalis, qui vt fundamentum supponi debet. Eatenus enim verisimile est, intentum fuisse ab Spiritu Sancto, quatenus cum literalis cohaeret, quem quidem constat Spiritum Sanctum intendisse. Fugiendi igitur sunt spirituales sensus, qui cum literalis non quadrant.

Illud animaduertendum est: Allegoriam aliter sumi apud Rhetores, aliter hoc loco, cum eam inter sensus spirituales recensens. Apud Rhetores namque allegoria tunc est, quando aliud sonant verba, ac nos intelligimus, vt in metaphora, hyperbole, & aliis tropis, quare sensus allegoricus apud illos, literalis est. Vtramque allegoriam distinxit Augustinus 1. de Trinitate cap. 8. & de vera religione cap. 50. primamque appellauit allegoriam sermonis, secundam verò allegoriam facti. Cautè ergo legendi sunt facti interpretes, aliquando etenim sensum literalem metaphoricum, aut iuxta alium tropum, appellant allegoricum, quod tamen non de allegoria facti, sed de sermonis intelligendum est.

Animaduertendum est deinde, distinctionem sensus spiritualis in allegoricum, tropologicum, & anagogicum, qua doctores recentiores frequentè

vtuntur, colligi apertè ex Augustino 1. super Genesim ad literam cap. 1. licet non sub eisdem nominibus: imò paulò inferius nomine sensus allegorici, omnes tres sensus spirituales comprehendit. Idem quoque docuit libro de vtilitate credendi cap. 3. citato à D. Thoma hoc loco in 2. argumento. Eodem modo videtur fumere Paulus Allegoriam ad Galat. 4. dum dicit: *Quae sunt per allegoriam dicta*, id est, in sensu spirituali. Hieronymus etiam ad Hedibiam quaest. vltima, nomine tropologiae, tres etiam spirituales sensus videtur comprehendere. Nam tertius modus exponendi Scripturam sacram eo loco adductus, quo videlicet à sensu spirituali & literali per spiritum transimus ad disputandum de caelestibus ac beatitudine, non videtur esse sensus, quem Scriptura sacra in se contineat, quasi ab Spiritu sancto intentus, sed sumpta occasione ex literali, aut spirituali, sensu Scripturae, ad contempletionem & disputationem rerum futurarum, aeternaeque vitae transcendimus. Vide Hieronymum super Ezechielè cap. 16. vbi tropologiam cum allegoria videtur confundere. Nominè tamen anagogiae aliquando Patres atque Doctores vtuntur, vt tres praedictos sensus spirituales comprehendit. Quod notauerim, ne quis turbetur, si interdum offendat vocabula haec variè à Patribus & Doctoribus vsurpari.

Quæritur, vtrum sensus spiritualis à solis Patribus nouae legis sit agnitus, an verò à Patribus etiam veteris legis. Driedo 2. de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 2. refert, Hebraeos ad hunc vsque diem affirmare, eundem Scripturae locum multis sensibus esse fecundum, eòque tradere in plerisque Scripturae locis mysticum sensum doctrinae Euangelicae congruum, à prioribus Patribus acceptum & assignatum. Addit praeerea, ad eò certum esse Patres & Prophetas veteris legis sensus spirituales agnouisse, vt haereticum sit oppositum asserere: saepe enim prophetae à litera ad spiritum transitum faciunt, vt videre est in Psalmis & aliis libris Prophetarum. Dauid etiam Psalmo 109. dicens de Christo, *Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedec*, planè ostendit, se in sacerdotio Melchisedec panem & vinum offerentem, intellexisse significatum fuisse sacerdotium Christi. Et Ezechiel 34. cap. affirmans multò post mortem Dauid, *Suscitabo super ea pastorem vnum, qui pascet ea, seruum meum Dauid*, apertè docuit, se intellexisse Dauid typum fuisse Christi. Christus etiam Ioan. 8. de Abrahamo ait, *Excitauit, vt videret diem meum, vidit & gauisus est*, quando nimirum voluit immolare filium suum, vbi Abrahamo diuinitus ostensum fuit, immolationem illam typum fuisse immolationis filij Dei pro salute generis humani. Vide loca alia apud Driedonem.

Quòd si quis petat, vtrum sacri autores suarum Scripturarum intellexerint sensus spirituales, qui sub eisdem latebant. Respondeo, cum minimùm à plerisque, & maximè à prophetis manifestè cognitos fuisse. Vtrum autem omnes sensus cognouerint, non satis constat, nec videtur vero simile omnes omnino agnouisse.

Deinde si aliquis quaerat, vtrum in sola Scriptura veteris testamenti sit sensus spiritualis, Respondeo, etiam in Scriptura noui testamenti eiusmodi sensum reperiri. Quod patet, tum quia Christus vitam suam & gesta ita disposuit, vt nobis essent exemplum ad mores nostros componendos, iuxta illud 1. Petri 2. *Vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius*: plùsque exemplo, quam verbis nos docuit modum, quem in moribus componendis tenere deberemus: tum etiam, quia multa apertè fecit ad

tur, agnitus, ratio apud patres.

Sensum spirituales à Patribus veteris legis fuisse agnitus demonstratur.

Genes. 22.

Sensus spiritualis etiam in scriptura noui testamenti.

rem aliam facto suo significandam, cuiusmodi fuit maledictio illa ficulneae, Matth. 21. in qua tantum folia inuenit, quae continuo exaruit, confectio luti ex puluere & spuro suo, quo oculos caeci liniit, & complura alia.

Abulensis in cap. 13. Matthaei quaest. 28. censet, in nouo testamento non reperiri sensum allegoricum, motus in primis testimonio illo Augustini de utilitate credendi cap. 3. ubi docet quadrifariam tradi vetus testamentum, secundum historiam, secundum etymologiam, secundum analogiam, secundum allegoriam.

Deinde, quia in noua lege, quae de Christo & statu Ecclesiae affirmantur, clare & perspicue dicuntur, non verò sub tegumento atque ymbra aliquid rei, quae in Ecclesia militante sit adhuc futura.

Contraria nihilominus sententia est longe probabilior, interdum scilicet in nouo testamento etiam sensus aliquos allegorios, licet rariùs, reperiri. Illud enim de ficulnea, superius commemoratum, excidium synagogae significauit, quod in ea Christus non reperit fructus. Baptismus etiam typus est mortis & sepulturae Christi: Consepulti, ait Paulus ad Coloss. 2. ei in baptismo. Vnde Augustinus de vera religione, inter varias species allegoriae connumerat allegoriam sacramenti. Vocatio trium Magorum ad adorandum puerum Iesum, vocationem Gentium futuram praesignauit. Per asinam & pullum, quibus Christus incedit, populus tum ex gentibus, tum ex Iudeis collectus designati sunt. Nullum autem est incommodum, si ex aliquibus rebus iam in Ecclesia Christi gestis, aliqua alia futura, usque ad consummationem saeculi designentur.

Ad primam rationem Abulensis dicendum est in primis, eo loco Augustinum nomine sensus allegorici, omnes sensus spirituales comprehendere, ut paulò antè dictum est. Deinde ex eo, quod affirmat vetus testamentum quatuor illis modis exponi, non negare eisdem etiam modis nouum testamentum posse explicari.

Ad secundam ostensum est, aliqua gesta esse in typum aliarum rerum, quae sequebantur, aut etiam in typum passionis, & sepulturae Christi.

DISPUTATIO V.

Vtrum ex sensu spirituali efficax argumentum ad res fidei confirmandas sumatur.

Vbitabit aliquis hoc loco, vtrum ex spirituali sensu sumi possit efficax argumentum ad confirmandas res fidei. Cuius dubitationis pars negans amplectenda est cum D. Hieronymo in Matth. 13. & cum Augustino Epistola 48. contra Vincentium dicente, Quis non impudenssimè nitatur aliquid in allegoria positum pro se interpretari, cum Dionysio in Epistola ad Titum, cuius haec sunt verba. Intelligendum est duplicem esse Theologiam, alteram occultam & mysticam, alteram planam & notioem: & illam quidem signis contineri, atque persciendi vim habere, hanc sapientie studiosam esse, & demonstrandi habere vim, ubi etiam nonnulla alia subiungit in eandem sententiam. Idem docent D. Thomas hoc loco, & quodlibet 7. art. 14. ad quartum, & Doctores communiter.

Sed obieciis, sicut literalis sensus intenditur ab Spiritu sancto, atque idèd ei non potest subesse falsum, ita etiam spiritualis: ergo vt ex illo sumitur ef-

ficax argumentum, ita & ex hoc. Ad argumentum dicendum est, ob id ex sensu spirituali non sumi efficax argumentum, quod non constat quando intentus sit ab Spiritu sancto, & subinde quando est verò sensus spiritualis, vt de literali ex significatione verborum constare potest. Vnde quando ex vna Scriptura constat aliquem esse sensum spiritualem alterius, tunc ex tali sensu spirituali sumitur efficax argumentum aduersus eum, qui admittit Scripturam, ex qua id constat. Quia tamen idem sensus habetur ex eadem Scriptura in sensu literali intellecta, ex qua id constat, semper efficacia argumenti ad sensum literalem Scripturae sacrae reducitur. Eodem modo quando de sensu aliquo literali non constat, fueritne intentus ab Spiritu sancto, ac proinde sit ne verus sensus literalis, non sumitur ex eo efficax argumentum, sed solum probabile.

Quo loco obiter illud adiuuauerim, licet singuli sensus spirituales probabile dumtaxat sunt argumentum ad confirmandas res fidei, attamen consonantiam figurarum veteris testamenti, quibus adeò ad viuam delineatae ac expressae sunt res noui testamenti, esse non leue argumentum ad confirmationem fidei nostrae, quo etiam contra infideles vti possumus.

Illud praeterea addiderim, nullum esse incommodum, si Scriptura noui Testamenti citer aliquando auctoritates veteris testamenti in sensu spirituali, qualis est illa, ex Aegypto vocaui filium meum: & illa, Os non comminuetis ex eo. Scriptura enim ibi non argumentatur, sed ostendit conuenientiam rerum gestarum in nouo testamento cum rebus veteris, & simul docere vult praedictas fuisse in sensu spirituali. Praeterea licet argumentaretur, argumentum esset solum probabile: neque enim necesse est, vt argumenta Scripturae sacrae sint semper demonstrationes. Petrus enim cum Actorum 2. dixit, non enim, sicut vos existimatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia, non putauit se conficere demonstrationem, sed verisimilem dumtaxat rationem reddere, qualis à quocumque alio in communi sermone reddi poterat. Quare nullum est argumentum Caietani in principio Epistolae ad Hebraeos, quo sibi persuadet, Epistolam illam neque Pauli, neque Canonicam esse, quod citer locum illum, Ego ero illi in Patrem, de Christo in sensu spirituali: eadem enim ratione multos alios libros à Canone posset reicere.

Illud etiam non possum non improbare, quod vir aliàs pius & doctus Cornelius Ianfenius cap. 11. Concordiae affirmat. Verba videlicet illa, ex Aegypto vocaui filium meum, nec in literali, nec in spirituali sensu dicta fuisse de Christo, neque id Matth. cap. 2. voluisse significare, sed sensum illorum verborum apud Mattheum, vt adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem, ex Aegypto vocaui filium meum, esse hunc. Illud quod de solo populo Israelitico fuit à Domino per Prophetam dictum, apposte competit in Christum, imò verius & perfectius in eo impletur, & verificatur, vt qui verior filius Dei, a quo alij habent, quod filij Dei censentur. Haec Cornelius. Quae sanè non solum sunt coatra communem omnium expositionem, sed etiam cuius legenti parum consentanea textui, & à verbis, ac mente Euangelistae longè aliena videbuntur.

Postremò quaeret aliquis, quis sensus praestantior sit, spiritualis ne, an literalis. Respondetur, in veteri testamento, cuius finis erat Christus adumbrare quae ea, quae per Christum futura erant, regulariter praestantior esse sensum spiritualem literali. Consonant Origenes 4. libro Periarchon cap. 2. Cyrillus in prologo

Responsio.

Sensus omnes spirituales veteris testamenti solum scripturae non leue sunt argumentum ad veritatem fidei nostrae corroborandam.

Scriptura noui testamenti saepe citat scripturam veteris testamenti in sensu spirituali.

Spiritualis sensus quando sit literalis praestantior.

Abulensis in nouo testamento etiam allegoricos sensus reperit.

Secunda.

Confutatio. In nouo testamento etiam allegoricos sensus reperit.

Responsio ad primam rationem Abulensis.

Ad secundam.

Ex spirituali sensu non sumitur efficax argumentum ad res fidei confirmandas.

Obiectio.

Handwritten text on the right edge of the page, possibly a library or collection mark.